

ОСОБЛИВОСТІ КАР'ЄРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СТУДЕНТІВ

М. Б. Царевська

Херсонський державний університет, marinacarevska@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент В. Ф. Казібекова

В останні роки все більш загострюється увага як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників щодо питань професійної самореалізації та кар'єри, професійної компетентності молоді, а також до питань впливу різноманітних факторів на ці процеси. Відсутність у молоді чітких уявлень про власну майбутню професійну діяльність та власну реальну кар'єру створює вагомі труднощі на шляху професійної соціалізації особистості.

Професійне зростання можна окреслити як процес зміни особистості, що визначається формуванням психічних новоутворень, які пов'язані з придбанням професійних знань, умінь і навичок людиною, професійно значущих якостей особистості і демонструють позитивну динаміку особистості в професійній сфері. Звернення до проблеми професійного росту дає можливість більш детально розглянути спрямованість особистості в напрямі прогресивної професіоналізації, абстрагуючись від регресивних аспектів розвитку, що є об'єктивно присутніми у змісті поняття «розвиток» [4].

Одним із найважливіших аспектів професійного розвитку особистості, її самореалізації є свідоме планування власної кар'єри, визначення власних кар'єрних можливостей та обмежень, вироблення кар'єрної стратегії і тактики.

Поняття кар'єра зазвичай розглядається як професійне просування, зростання, перехід з одного рівня професіоналізму на інший, більш вищий щабель; як динаміка соціально-економічних та статусно-рольових позицій; як динаміка та загальна послідовність етапів розвитку особистості в головних сферах життєдіяльності людини; як форма соціальної активності; як прагнення особистості досягти такого положення, що дозволить задовольняти власні потреби; як власні судження суб'єкта про успіхи та невдачі; як успішність

життя в цілому; як взаємозв'язок професійного та особистісного розвитку людини [1].

В якості психологічних компонентів кар'єри вирізняють характер поставлених особистістю цілей, систему мотивів, що її спонукають, рівень актуалізації та інше [3].

Досить часто побудова кар'єри розглядається у світлі процесу професійного самовизначення людини. Тобто, перемищуються вибори, що містять у своїй основі стійку Я-концепцію особистості – більш-менш цілісну особистісну освіту, що безперервно змінюється відповідно до психологічного, соціального та професійного дозрівання особистості, а самовизначення визначається як складова частина кар'єри [2].

Таким чином, опановуючи зміст професійної діяльності, молодь студентського віку уточнює свої уявлення про власні можливості, цінності, моделює майбутній професійний простір та сферу власної самореалізації. Під час фахового навчання студенти вивчають власні потенційні можливості як суб'єкта праці, засвоюють об'єктивні критерії професійного розвитку та співвідносять їх з власними очікуваннями та цілями щодо фахової діяльності, в результаті чого формується загальна кар'єрна орієнтація особистості – панівний пріоритетний напрям професійного розвитку та досягнення (академічна, підприємницька, управлінська кар'єра тощо).

Кар'єрні орієнтації – це ціннісні орієнтації саме в кар'єрі, якими керується особистість, обираючи, визначаючи та моделюючи власний професійний та й загалом свій життєвий шлях. Функція кар'єрних орієнтацій полягає в тому, що вони є внутрішнім джерелом кар'єрних цілей особистості, окреслюючи та виражаючи відповідно те, що є для неї найважливішим та набуває особистісного значення у професійній діяльності [1]. Таким чином система кар'єрних орієнтацій обумовлює шляхи для саморозвитку та особистісного зростання, поєднуючи в собі одночасно їх напрямки та способи їх здійснення, скерованість особистості на ті чи інші принципи і цінності в сфері кар'єри.

У структурі професійної Я-концепції особистості існує не єдина, а певна ієрархія кар'єрних орієнтацій, що може дещо змінюватися під впливом певних життєвих обставин при низькому рівню мінливості тих чи інших домінуючих орієнтацій [2].

З метою виявлення домінуючої кар'єрної орієнтації, цінностей орієнтацій в кар'єрі ми використовували методика «Якоря кар'єри» Є. Шейна, оскільки ця методика дозволяє вивчити вісім типів кар'єрних орієнтацій особистості: професійна компетентність, менеджмент, автономія, стабільність місця роботи та проживання, служіння, виклик, підприємництво, інтеграція стилів життя.

Дослідження проводилося на базі Херсонського державного університету, зі студентами третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Загальна кількість досліджуваних склала 30 осіб.

Аналізуючи отримані результати, виявлено значущі домінуючі кар'єрні орієнтації у студентів третього курсу, а саме: менеджмент, підприємництво, професійна компетентність.

Отже, встановлено, що у студентів третього курсу на першому місці серед восьми можливих професійних орієнтацій є така кар'єрна орієнтація, як менеджмент (діагностовано у 50% досліджуваних). Тобто, для них більш важливо орієнтація на інтеграцію зусиль інших людей, повнота відповідальності за кінцевий результат та поєднання різних функцій організації. Вони вважають, що не досягли мети своєї кар'єри поки не займуть посаду, на якій будуть керувати різноманітними сторонами діяльності підприємства.

На другому місці за значущістю кар'єрної орієнтації у студентів є підприємство (діагностовано у 33% досліджуваних). Тобто, студенти третього курсу більш схильні до прагнення створити щось нове, подолати перешкоди, готові до ризику. Не прагнуть працювати на інших, а навпаки, хочуть мати свою справу, свою «марку». Для них головне – створити справу, концепцію чи організацію, побудувати її так, щоб це було продовженням їх самих. Підприємець буде продовжувати свою справу, навіть якщо спочатку він буде терпіти поразки і йому доведеться йти на ризик.

На третьому місці за значущістю розташована кар'єрна орієнтація «професійна компетентність» (діагностовано у 27 % досліджуваних). Тобто, для них властиве прагнення бути справжніми майстрами своєї справи.

Крім цього варто відзначити, що у студентів є слабо вираженою кар'єрна орієнтація на автономію. Ця кар'єрна орієнтація домінує у 17% досліджуваних. Тобто, для них є важливим звільнення від організаційних правил, обмежень. Характерною є яскраво виражена потреба все робити по-своєму, самому приймати рішення, коли над чим й скільки працювати. Вони навіть готові відмовитися від просування по службі та від інших можливостей заради збереження своєї незалежності. Їм необхідна достатній рівень свободи, вони будуть відхиляти будь-які спроби обмеження їх автономності.

Також варто зазначити, що для студентів не властива така кар'єрна орієнтація, як служіння та виклик. Тобто, у них ці кар'єрні орієнтації є слабо вираженими. Отже, для студентів не є головними цінностями «служіння людству», прагнення зробити світ кращим. Також для них є другорядними цінності конкуренції, перемоги над іншими, подолання перешкод, вирішення складних задач. Вони не орієнтовані на те, що «кидати виклик». Процеси боротьби та перемога не перевищують важливість конкретної області діяльності чи кваліфікації.

Крім цього, також не діагностовано у студентів кар'єрних орієнтацій на стабільність та інтеграцію стилів життя. Тобто, для них менш важливою є потреба в безпеці та стабільності, передбачуваності майбутніх життєвих подій та потреби в поєднанні різних сторін життя, не має прагнення та потреби, щоб все було збалансовано й робота й особисте життя, відпочинок, вони готові повністю віддаватися, занурюватися в роботу. На нашу думку, такі результати пов'язані з віковими особливостями, оскільки студенти третього курсу ще особливо не задумуються про сім'ю та про власне майбутнє, є більш орієнтованими на сьогоднішній день.

Отже, як ми бачимо з отриманих результатів, для студентів третього курсу більше властива орієнтація на менеджмент, підприємництво та професійну

компетентність та дещо в меншій мірі орієнтація на автономію. Також ми можемо зазначити, що кар'єрні орієнтації: виклик, служіння, інтеграція стилів життя та стабільність місця роботи та місця життя не є характерною для досліджуваних студентів.

Література:

1. Жданович А. А. Карьерные ориентации в структуре профессиональной Я-концепции студентов: дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.01. М., 2011. 277 с.
2. Каламаж Р. В. Кар'єрні орієнтації майбутніх юристів як прояв професійної Я-концепції. *Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2009. Вип. 13. С. 127-133.
3. Петровська І. Р. Психологічні особливості кар'єрних орієнтацій студентів-психологів. *Молодий вчений*. № 2 (17). Лютий, 2015. С. 224-227.
4. Цариценцева О.П. Карьерные ориентации современной молодежи: теория, эксперимент, тренинг. Оренбург : Изд-во РИО ОУНБ им. Н.К. Крупской, 2009. 186 с.